

https://doi.org/10.31820/f.32.2.3

Mira Braović Plavša

LEKSEM *MORE* U POSLOVICAMA TALIJANSKOG JEZIKA

Mira Braović Plavša, viši predavač, Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje Split, plavsabm@fesb.hr

izvorni znanstveni članak
UDK 811.131.1'37
rukopis primljen: 20. siječnja 2020; prihvaćen za tisak: 2. srpnja 2020.

Rad se bavi analizom talijanskih poslovica koje sadržavaju leksem more. *Korpus obuhvaća ukupno 29 poslovica iz različitih izvora, podijeljenih u četiri tematske grupe. Ponuđena su pojašnjenja njihova značenja, hrvatski ekvivalenti, gdje je to bilo moguće, te stilska analiza. Doprinos ovog rada je u tome što se, za razliku od dosadašnjih sličnih radova, on ne fokusira na kontrastivnu analizu već pruža uvid u semantički opseg leksema* more *u talijanskom jeziku. Važnost poznavanja dosega neke riječi preduvjet je njene pravilne uporabe, dok je poznavanje poslovica i pozadinskih slika kojima su uvjetovane temelj pravilne percepcije kulture u kojoj su nastale. Leksem* more *punoznačnica je s glavnim i više izvedenih značenja koja se, uglavnom, prenose metonimijom i metaforom, što potvrđuje široki opseg semantičkog polja riječi.*

Ključne riječi: *leksem* more*; poslovice; semantičko polje; paremiološka interpretacija; pozadinska slika; stilska analiza*

1. Uvod – Osnovna određenja poslovica

Poslovice čine važan dio usmene književnosti naroda i kultura diljem svijeta. Stara talijanska poslovica *I nostri vecchi istavan cent`anni col culo a la piova prima di fare un proverbio* (prev. Naši su se preci stotinu godina izlagali

životnim nedaćama kako bi smislili jednu poslovicu) najbolje opisuje njihovu zadaću i značaj prenošenja životnih iskustava i mudrosti. Nerijetko se događa da pripadnici različitih kultura, iako nisu bili u izravnom doticaju, posjeduju iste moralne vrijednosti, mudrosti i spoznaje zato što životna iskustva ljudi uglavnom nisu određena etničkom, geografskom, povijesnom ili jezičnom pripadnošću, već onim što čovjeka čini razumnim bićem.

Kekez (1984: 54) tvrdi:

„Poslovice poetski segmentiraju razne životne pojave s jednako tako raznih aspekata, ali uvijek one pojavnosti koje se ponavljaju. Poslovica je precizna slikovita fiksacija, ona uočava, apstrahira i tipizira raznovrsne životne pojave."

Poslovice najčešće definiramo kao kratke i jednostavne književne oblike, odnosno tzv. književne mikrostrukture koje se koriste već stoljećima u svim sferama komunikacije od najjednostavnijeg razgovora, preko velikih književnih djela, masovnih medija ili pjesama, kako bi se argumentirala, objasnila ili jednostavno generalizirala određena tvrdnja. One se sastoje od najmanje dvije riječi, budući da mora postojati argument (eng. *topic*) i primjedba (eng. *comment*) (Dundes, 1975). Ponekad se i poruka koju prenose, odnosno njihovo značenje, može različito tumačiti ovisno o kontekstu unutar kojeg se rabe. Bogate su stilskim figurama poput personifikacije, elipse, metafore, usporedbe, paradoksa i hiperbole, a ritmičnost se postiže rimom na kraju stihova, aliteracijom, asonancom, konsonancom i ponavljanjem (Škara, 1994).

Kako Božanić (2018: 105) tvrdi:

„Bitno je uočiti koja su karakteristična jezična sredstva, koja su načini oblikovanja i konstrukcije mikronarativa poslovice koja, da bi ušla u kolektivnu memoriju i u njoj trajala te tako ostvarila svoj smisao transfera iskustva i spoznaja bitnih za opstanak, mora biti pamtljiva, kratka, ritmički organizirana, slikovita i misaono uvjerljiva."

2. Leksem *more*

Ljudska je egzistencija od samih početaka neraskidivo vezana uz more jer ono prekriva veći dio Zemljine površine. Zbog te svoje nepreglednosti i veličine, oduvijek je imalo konotaciju mističnog, nepoznatog, neotkrivenog, ali je istovremeno predstavljalo i temelj života za ljude koji žive u priobalju.

Hrvatski jezični portal donosi nam sljedeće definicije mora:

1. velika površina, prostor slane vode koji okružuje kontinente, dio oceana koji više ili manje zalazi u kopno [Sredozemno more]

2. pren. velika količina, mnoštvo, velik broj čega, veliko prostranstvo [more problema]

3. morska voda [napiti se mora; ugrijati more].

U talijanskom rječniku postoje čak četiri objašnjenja za natuknicu *more*, gdje se uz tri gore navedena, nalazi i ono velike ravnice na površini Mjeseca (Zingarelli, 1997: 1032).

U semantičko polje leksema *more* uključeno je mnoštvo pojmova: bića i pojave (riba, pijesak, koralji, spužve, ...), radnje (ribariti, jedriti, ploviti, plivati, ...), pridjevi (bistro, bočato, plavo, mirno, ...), plovila (brod, kaić, trajekt, gondola, ...), zanimanja (pomorac, ronilac, ribar, plivač, ...), ono što je njemu svojstveno (plaža, stijene, obala, val, ...) pa čak i neki apstraktni pojmovi (dubina, neizmjernost, veličina, tajnovitost...).

Govoriti o poslovicama s leksemom *more* značilo bi obuhvatiti svaki značenjski doseg te riječi i uključiti sve dijalektalne i sve nestandardne varijante jezika. U ovom ćemo se radu, ipak, ograničiti na najčešće upotrebljavane poslovice talijanskoga jezika u kojima se pojavljuje leksem *more*.

3. Metodologija rada i analiza korpusa

Italija je oduvijek bila pomorska sila orijentirana upravo na more, stoga nas ne čudi da je leksem *more* često prisutan u talijanskim poslovicama. Veliki broj do sada objavljenih radova bavi se kontrastivnom analizom poslovica, ali to nije fokus ovog rada. Analizom uporabe leksema *more* u talijanskim poslovicama nastojat će se analizirati semantičko polje te riječi u talijanskom jeziku. Važnost poznavanja opsega semantičkog polja riječi sastavni je element uspješne komunikacije. Radom je obuhvaćeno dvadeset i devet poslovica koje sadržavaju leksem *more* koje su prikupljene iz rječnika i na mrežnim stranicama. Poslovice su u prvom stupcu označene rednim brojem, u drugom je stupcu navedena poslovica u izvornom talijanskom obliku i izvor iz kojeg je preuzeta, a u zadnjem doslovan prijevod poslovice na hrvatski jezik. Iza svake poslovice slijedi kratka paremiološka interpretacija i stilska analiza te je za neke, gdje je to bilo moguće, ponuđen i hrvatski ekvivalent, potpuni koji jednak doslovnom prijevodu ili djelomični koji se razlikuje u jezičnoj strukturi ili pozadinskoj slici. Hrvatskim se ekvivalentima ne služimo kao elementima kontrastivne analize, već kao dokazima istovjetnosti iskustva. Sakupljena

građa podijeljena je, prema tematskom kriteriju, u četiri skupine: meteorološke poslovice, poslovice o ženama, poslovice o moru i plovidbi te poslovice o životnim iskustvima i istinama.

3.1. Meteorološke poslovice

Poslovice uglavnom prenose spoznaje stečene određenim dugogodišnjim iskustvom. Priobalje, posebice ono Sredozemnog mora, stoljećima je najgušće naseljen prostor na Zemlji, pa su njegovi stanovnici dugogodišnjim promatranjem meteoroloških promjena, kako na moru tako i u svojoj okolici, postali izuzetno vješti u njihovu prepoznavanju. Kako bi se to bogato iskustvo očuvalo i lakše pamtilo, pretočili su svoje znanje u poslovice kojima se i danas služimo.

Semantičkom analizom leksema mora u ovim poslovicama utvrđeno je da se navedeni leksem rabi u svom osnovnom značenju velike količine slane vode koja ima svoje prirodne promjene i kretanja.

Redni broj	**Talijanska poslovica**	**Doslovan prijevod**
1.	Al fare in mare, al tondo in terra. (Guazzotti i Oddera, 2010: 816)	Kad izlazi, na moru, kad se zaokruži, na kopnu.

Ova se poslovica odnosi na Mjesec i njegove mijene te promjene razine mora koje su njima uzrokovane. Za vrijeme punog Mjeseca, izmjena oseke i plime je izraženija i nerijetko popraćena olujom što često uzrokuje veće ili manje devastacije priobalnoga područja. Ta je uzročno-posljedična veza prirodnih fenomena prepoznata te je skovana poslovica kojom se za punog Mjeseca preporuča ostanak na sigurnom, na kopnu.

Poslovicu sličnog izraza i sadržaja *Kal krešije Misec, krešije i fortuna* (olujno more) nalazimo na otoku Visu (Božanić, 2018: 127), što potvrđuje činjenicu da stanovnici priobalja dijele ista iskustva.

Što se stilske analize tiče, ponavljanjem prepozicije „*al*" na početku i „*in*" u sredini oba šesterca, postiže se stilski i sintaktički paralelizam dviju elipsa gdje je struktura prvog stiha preslikana u drugi, te imaju isti neizrečeni supstantiv, Mjesec.

2.	Vento fresco, mare crespo. (Guazzotti i Oddera, 2010: 816)	Svježi vjetar, smežurano more.

Pozadinska slika ove poslovice je svjež i snažan vjetar, bura, koji dolazi sa sjevera i na površini mora stvara velike valove nepovoljne za plovidbu. Ova je poslovica, ustvari, upozorenje ljudima da za takva vremena izbjegavaju odlazak na more te da ostaju u kući, na kopnu i sigurnom.

Zbog istovjetnosti iskustva, u hrvatskom jeziku postoji slična poslovica, *Govori bura: kad jedrim ja, ne jedri ti* (Šimunković, 2008: 60).

Jukstapozicija se u ovoj poslovici koristi zbog sažetosti izričaja, budući da nema potrebe eksplicitno naglašavati odnos među rečenicama, jer se on smislom podrazumijeva. Zvučnost se postiže suglasničkim skupovima „*sk*" na kraju prvog i „*sp*" na kraju drugog četverca koji su ovdje onomatopejski iskorišteni za oponašanje šuma vjetra i mora.

3.	Arco in mare, buon tempo vuol fare. (https://ormeggionline.com/blog/proverbi-di-mare/)	Luk na moru učinit će lijepo vrijeme.

Vizualna podloga ovoj poslovici je sunce na zalasku, kada se oko njega na nebu stvara odsjaj u nijansama crvene boje koji tvori luk na horizontu uz površinu mora, što se tumači kao znak da će sljedećeg dana biti lijepo vrijeme.

U dalmatinskom dijalektu česta je uporaba inačice ove poslovice *Rosso di sera bel tempo si spera* (prev. Kad je crveno nebo navečer, lijepo vrijeme se očekuje) i to upravo u talijanskom izvorniku što svjedoči o kontinuiranom utjecaju i miješanju mediteranskih kultura i jezika.

Versifikacija se postiže rimom i elizijom glagola u prvom dijelu poslovice.

3.2. Poslovice o ženama

Povijesno promatrano, žene su u različitim kulturama nerijetko nosile negativnu konotaciju, smatralo se da donose lošu sreću i da su upravo one razlog općeg nerazumijevanja u odnosu s muškarcima. Takva su poimanja ponekad vjerski oblikovana, što je primarno vidljivo u Bibliji kod prvih ljudi, Adama i Eve, gdje se pojavom ženske figure rađa istočni grijeh. Nepredvidivost ženske prirode ponekad dovodi do neugodnih situacija, a u korelaciji s time, nestalna priroda mora može poremetiti sigurnost plovidbe.

Upravo se zbog tih sličnosti u konotacijama, žena i more, u poslovicama, poistovjećuju s opasnošću.

Semantičko polje leksema *more* obuhvaćeno ovom tematikom odnosi se na nepredvidljivu, hirovitu prirodnu pojavu.

4.	La donna, il fuoco, e il mare fanno l`uom pericolare. (Guazzotti i Oddera, 2010: 816)	Žena, vatra i more opasnosti su za muškarca.

Vatra, koja se brzo širi i guta sve pred sobom, i more, koje je uvijek tako nepredvidivo zbog svoje nestalne prirode, muškarcu mogu biti problem jednako kao i nepomirljiva ćud žene. Uspoređujući ljudsku nemoć kontroliranja pojava, poput olujnog mora ili vatre s nemogućnošću kontroliranja ljudskih osjećaja i odnosa, šalje se snažna poruka da smo nemoćni protiv onoga što nam priroda nameće. Hrvatski poslovice *Oganj, žena i more, ne znaš šta je gore* i *More, oganj i žena tri najgora zla*, potpuni su ekvivalenti talijanskim budući da im odgovaraju i značenjem i leksikom.

Stilska figura rime u ovoj poslovici naglašava vezu leksema *mare* (prev. more) i leksema *pericolare* (prev. opasnost) pokušavajući na taj način istaknuti more kao najveću među svim nabrojanim opasnostima. Melodičnost je, osim rimom, postignuta elizijom glasa *„o"* u leksemu *uomo*.

5.	Dal mar sale, dalla donna male. (Guazzotti i Oddera, 2010: 816)	Iz mora sol, od žene zlo.

More kao nadređeni pojam svojim opsegom obuhvaća sol kao podređeni pojam te je tom analogijom žena nadređeni, a zlo podređeni pojam. Stavljajući u međuodnos pojmove i njihove dosege nastoji se dokazati kako su ti elementi neraskidivo povezani po svojoj prirodi, stoga se iz poslovice iščitava da žena uvijek sa sobom donosi nešto loše, bilo po svojoj varljivoj ćudi, bilo svojim nepromišljenim postupcima.

Skarpa (2004: 311) u svojoj zbirci poslovica donosi uglavnom one koje dobrotu žene prikazuju kao rijetku vrlinu koju je teško pronaći: *Blago onom koji ima dobru ženu, Dobra žena najveće blago* ili *Nema bolje sreće od dobre žene*.

Ritmičnost ove poslovice postiže se sintaktičkim paralelizmom, strukture rečenica prate isti redoslijed – prepozicija, imenica i imenica, smislom komplementarne, s rimom na kraju. Zanimljivo je da je ova poslovica nastala u Napulju gdje na dijalektu zvuči *Da-o mâ sâ, da donna mâ*, dakle *mare* i *male* su u takvu obliku istozvučnici.

6.	Donna iraconda, mare senza sponda. (Guazzotti i Oddera, 2010: 816)	Bijesna žena, more bez obale.

Mudrim i vještim odabirom riječi *sponda* (prev. obala, rub, kraj), koja označava sve ono što služi ograničavanju, sputavanju ili ukalupljivanju, pokušava se dočarati nezaustavljivost ženskog gnjeva. Ova je usporedba izrazito slikovita jer more, kada ga obala ne ograničava, nesputano preplavi sve što ga okružuje, slično kao i žena koja u naletu bijesa nema granica, već se obrušava na sve pred sobom.

Hrvatski jezik poznaje sličnu poslovicu o bijesu žene *Ženskoj puški malo praha treba* (Skarpa, 2004: 319).

Kao i u većini ovdje obrađenih poslovica, zbog lakše pamtljivosti iskaza, rečenice su eliptične, a prisutna je i rima.

3.3. Poslovice o moru i plovidbi

Stoljećima su ljudi usavršavali umijeće plovidbe morem i pokušavali što je moguće bolje savladati sve prepreke koje su na svojim morskim putevima susretali. Iz generacije u generaciju prenosili su takva iskustva, kao upozorenja ili kao savjete, i tako su nastajale mnoge poslovice koje gotovo svaki „morski vuk" poznaje.

Semantički gledano, u ovim poslovicama more se prikazuje kao mjesto koje ljudima nije prirodno okruženje poput kopna, stoga im je tamo teško i zahtjevno obavljati poslove.

7.a	Loda il mare e tienti alla terra. (Guazzotti i Oddera, 2010: 816)	Hvali more i drži se kopna (Fali more drž` se kraja, Šimunković, 2008: 11)
7.b	Meglio raccomandarsi agli uomini in terra che ai santi in mare (http://www.proverbi-italiani.org/pdf/1871.pdf)	Bolje se prepustiti ljudima na zemlji nego svecima na moru.

Ova poslovica upućuje na težinu života na moru i upozorava ljude na opasnosti plovidbe.

Potpuni ekvivalent postoji u hrvatskom jeziku, a Mikić i Škara (1992: 158) tvrde kako se u istom obliku ova poslovica susreće u još pet jezika od kojih je jedan i latinski izvornik.

Hrvatski jezični portal pod frazeologijom natuknice *more* donosi sljedeća objašnjenja prve poslovice (7.a):

1. dosl. more krije velike i neslućene opasnosti, na kopnu je život sigurniji i nije ugrožen

2. pren. ne zanosi se previše opasnostima; sigurno je sigurno; drž' se (kume) zida;

Međutim, s vremenom se u talijanskom jeziku ova poslovica počela upotrebljavati i u drugim kontekstima, općenito kao upozorenje kako je mudro i poželjno izabrati sigurniji i stabilniji put. U toskanskom se dijalektu pojavljuje poslovica (7.b) istog značenja.

U obje je poslovice jezična struktura neobična jer dvije rečenice ostavljaju dojam potpunog pomanjkanja logičkog slijeda. U prvoj poslovici (7.a), glagol *lodare* (prev. hvaliti) uglavnom podrazumijeva pozitivno iskustvo o onome o čemu govorimo; ako nešto hvalimo, očekuje se da tomu i težimo, međutim u drugoj rečenici, suprotno očekivanju, naredba je da se napravi suprotno, odnosno da se drži onog suprotnog moru, što je kopno.

Slično, u drugoj poslovici (7.b) upotrijebljen je glagol *raccomandarsi* (prev. preporučati se, staviti se komu na brigu, prepustiti se) koji nosi višestruke konotacije. Ako se taj glagol veže uz riječi *molitva* ili *svetac*, onda se to obično odnosi na trenutak smrti kada molimo za oprost grijeha, a takva sudbina često ljude vreba na moru. U kolokaciji s leksemom *čovjek*, taj isti glagol znači dati nekom na čuvanje nešto što nam je dragocjeno. Primijenimo li to na ovu poslovicu, njeno bi značenje tada bilo da čovjek svoj život stavlja u Božje ruke na moru, dok se na kopnu može uzdati i u pomoć drugog čovjeka.

U prvoj se poslovici koriste imperativni oblici kako bi se dala naredba onome kome je poruka namijenjena, dok se u drugoj uporabom komparativnog oblika *meglio* (prev. bolje) daje blagi savjet o smjeru kojim je poželjno ići.

8.	Bello è contemplare il mare dal porto. (Arthaber, 2009: 383)	Lako je promatrati more iz luke.

Poslovica govori kako ljudi, iako nemaju nikakva iskustva u određenim situacijama, često dijele savjete i, pučki rečeno, pametuju drugima. More kao opasnost i neizvjesnost, i luka kao sigurnost ovdje su upotrijebljeni u svojim uobičajenim metaforičkim značenjima. Glagol *contemplare* proširuje

značenjski kontekst jer, iako je njegovo prvobitno značenje promatrati sa zanimanjem, također može značiti i pomno razmišljanje o nečem kako bismo stvorili cjelovitu i jasnu sliku (usp. Zingarelli, 1997: 424). Uzmemo li u obzir potonje značenje, razmišljanje o moru iz sigurne luke temeljit će se na osjetilnoj percepciji, a ono bitno, njegova nepredvidiva priroda, ostat će u takvom procesu neotkrivena.

Poslovica sličnog značenja, ali različite pozadinske slike, postoji u hrvatskom jeziku i glasi *Na mirnom je moru svatko dobar kormilar* (Jurković, 1995: 24), koja svjedoči o istovjetnosti iskustva mora.

9.a	Chi non sa orare, vada al mare a navigare (Guazzotti i Oddera, 2010: 158)	Tko ne zna propovijedati, neka ide ploviti.
9.b	Chi non sa pregare, vada in mare a navigare. (http://www.marenostrumrapallo.it)	Tko ne zna moliti, neka ide ploviti.

Poslovica upozorava na težak i nesiguran posao onih koji zarađuju ploveći morima. Takvi način života često navede čovjeka da se osloni na Boga, pa u talijanskom jeziku, uz gore navedene, često susrećemo i poslovicu *Chi non naviga, non sa cosa sia timor di Dio* (Guazzotti i Oddera, 2010: 155) (prev. Tko ne plovi, taj ne zna što znači strah od Boga) koja prenosi istu poruku.

Djelomični je ekvivalent u hrvatskom jeziku poslovica *Tko nema posla nek' ore more* (Jurković, 1995: 23) u kojoj se glagol „orati", kao metonimija za težak i naporan posao, koristi u neprirodnoj kolokaciji s leksemom *more* kako bi se pojačao dojam poruke.

Zavisnosložene rečenice u obje poslovice naglašavaju bezizlaznost situacije subjekta, a u drugom mu se dijelu imperativnim oblikom *vada* naređuje odlazak na more. U oba primjera, uz leksem *mare* (more) stoji glagol *navigare* (ploviti) koji je u ovom kontekstu redundantan za razumijevanje smisla rečenice, a ipak je upotrijebljen kako bi se naglasila težina posla.

10.	A torto si lagna del mare, chi due volte ci vuol tornare. (Arthaber, 2009: 383)	Nepravedno se na more tuži onaj koji mu se dvaput vraća.

Poznato je kako kontekst određuje smisao poslovice, ali kako pozadinska slika tvoraca nije uvijek istovjetna, ne prenosi istu poruku, što je slučaj s ovom poslovicom (10.) u odnosu na prijašnje (9.a i 9.b). Ljudi koji

plove i stekli su određeno iskustvo i vještinu u svom poslu, ma koliko im teško bilo, rijetko će se odlučiti raditi što drugo jer more vole i poštuju bez obzira na njegovu varljivu prirodu na koju se i sami često žale. Značenje se ove poslovice ne treba ograničiti samo na one koji plove morima, već se može proširiti na sve ljude koji se neprestano tuže na određene poslove koje obavljaju ili na nestabilne i neiskrene odnose koje s drugim ljudima imaju, a koje uvijek nanovo obavljaju ili obnavljaju. Izraz *a torto* (prev. nepravedno, krivo, neispravno) ovdje služi za ublažavanje izraza jer nema imperativnih oblika zabrane već samo tvrdnja koja upozorava na besmislenost takve lamentacije.

U hrvatskom jeziku, za razliku od talijanskoga, poslovice tog značenja, *S morem treba srast i trpjeti* (Jurković, 1995: 20) i *More suze ne poznaje* (Jurković, 1995: 17), vezane su isključivo za more i plovidbu, kako leksikom tako i značenjem.

U ovoj poslovici prisutna je inverzija odnosne subjekte rečenice uvedene zamjenicom „tko" kako bi se na najizravniji način komentiralo kako se tko ponaša ili što radi, što će poslužiti kao uvijena poruka onomu komu je izrečena (Matas Ivanković i Blagus Bartolec, 2005: 135). Radi versifikacije, a kako bi se oblikovala dva deveterca, postoji elizija samoglasnika *„e"* na oblik *vuol* (umjesto *vuole*) te rima na kraju stihova.

11.	Giornata di mare non si può tassare. (Guazzotti i Oddera, 2010: 816)	Dan na moru ne može se naplatiti.

Podloga je poslovice slika broda koji stoji privezan u luci, plaća visoke lučke pristojbe i pritom ne donosi nikakvu zaradu. Još je jedna poslovica u talijanskom jeziku iste pozadinske slike *Viaggio cominciato nolo guadagnato* (prev. Započet put, zarađene lučke pristojbe), što ustvari prenosi snažnu poruku da sve ima svoju svrhu koju treba ispuniti, jer ostane li što neiskorišteno, teško se može nadomjestiti.

Prisutna je metonimija izraza *giornata di mare* (prev. dan na moru) koji ne označava doslovno dan proveden uz more, na obali, u igri, sunčanju ili kupanju, već dan plovidbe. Imenica *mare* (prev. more) ovdje određuje dan plovidbe, ali u širem kontekstu ona je zamjena za riječ *lavoro* (prev. posao) koja se često u talijanskom jeziku nalazi u kolokaciji s leksemom *giornata*.

U hrvatskom jeziku za ovu poslovicu postoje dva ekvivalenta – *Čista lađa ne nosi veliki probitak* (Jurković, 1995: 85), *Brod mora plovit* (Jurković, 1995: 80), ali i onu šire poruke *U radu je spas*.

12.	Chi è in mare navica, chi è in terra radica. (Guazzotti i Oddera, 2010: 816)	Tko je na moru plovi, a tko je na zemlji taj pusti korijenje.

Na moru se plovi onako kako prirodne pojave nalažu, dok se na kopnu čovjek može „ukorijeniti", odnosno sam izabrati kojim putem i kako se kretati. Poruka ove poslovice je da sve ima svoju svrhu i postoji s određenim ciljem koji treba uvažavati i ne pokušavati mijenjati prirodu stvari.

Hrvatska poslovica sličnog semantičkog sadržaja je *Jidra jidre, a sidra sidre* (Božanić, 2010: 17), čije se značenje može proširiti na upozorenje o mogućem nastajanju kaosa premeti li se očekivani poredak odnosa.

Anafora na početku osmeraca i rima na kraju u službi su jednostavnosti, ali i ritmičkog sklada ove poslovice, a poruka koju ona prenosi tako je lakše pamtljiva.

13.	Chi è padrone del mare è padrone della terra. (https://ormeggionline.com/blog/proverbi-di-mare/)	Tko je gospodar mora, gospodar je i kopna.

Poslovica se temelji na slici mora kao okruženja koje čovjeku nije prirodno jer on nema potrebne predispozicije za to, dok mu kopno, kao njegovo prirodno stanište, pruža veću sigurnost. Poruka je, dakle, da onaj koji se umije kretati morskim putevima to s lakoćom čini i na čvrstom tlu, odnosno tko se snalazi u nepovoljnim situacijama, snaći će se i u mirnom okruženju.

Hrvatska poslovica *Tko ne zna služiti, ne zna ni zapovijedati* (Skarpa, 2004: 77) nosi sličnu poruku kako onaj tko se zna nositi s većim problemima, naći će način za rješavanje manjih.

Metonimija je ovdje prisutna upotrebom leksema *padrone* (prev. gospodar) kao vrlo sugestivnog načina naglašavanja ovladavanja, točnije upravljanja, određenim vještinama.

14.	Per mare non ci stanno le taverne. (https://ormeggionline.com/blog/proverbi-di-mare/)	Na moru nema prenoćišta.

Ova poslovica, izvorno napuljska, motivirana je slikom teškog života na moru, bez trenutka opuštanja, gdje čovjek mora biti neprestano oprezan i pomno pratiti vremenske uvjete. Ovdje je prenoćište sinegdoha za luku ili

sigurno utočište kojih nema na otvorenom moru. Uporaba leksema *taverna* u tom smislu otvara mogućnost širenja značenja ove poslovice u smislu da sve ima svoje mjesto i vrijeme te kako to treba kao takvo i prihvatiti.

U hrvatskom jeziku postoje semantički iste, a leksički slične poslovice *Na moru se ne grade mostovi* (Jurković, 1995: 21) i *Krov za more nećeš naći* (Jurković, 1995: 20).

Korištenjem negacije, kako u talijanskim tako i u hrvatskim poslovicama, pokušava se naglasiti nedostatak sigurnosti, i upozoriti čovjeka da je nužno na vrijeme pripremiti se na takve situacije.

3.4. Poslovice o životnim iskustvima i istinama

Koliko god da su kulture kojima pripadamo različite, i ponekad nam se čini kako svijet promatramo drukčijim očima, ipak ona osnovna životna iskustva poput ljubavi, obitelji, odnosa prema radu ili želje za uspjehom gotovo su svugdje jednaka, i svaka od tih sfera zahtijeva iscrpan ljudski angažman kako bi se željeni cilj dostigao. Punina života ovisi o trudu i angažmanu uloženom u ostvarenje željenog.

Semantička polja leksema *more* obuhvaćena ovim poslovicama mjesta su na kojima se obavlja određena djelatnost, kao i velike, teško mjerljive količine.

15.	Chi va per mare acchiappa il pesce. (Guazzotti i Oddera, 2010: 816)	Tko ide na more, ulovi ribu.

Poslovica govori o potrebi ulaganja određenih napora kako bi se postigli željeni rezultati jer se lijenošću i letargijom neće postići ništa. Trud potreban za postizanje cilja poistovjećuje se s ribolovom kao iscrpljujućim i zahtjevnim poslom čiji je rezultat uvijek neizvjestan. Iako sati i sati provedeni na moru ne jamče siguran ulov, ipak bez odlaska na more svakako ga ne može biti. Poruka je da čovjek, ako nečemu teži, treba u tom smjeru djelovati kako bi to i ostvario.

Hrvatski su ekvivalenti ove poslovice *Tko gaće ne skvasi, ribe ne uhvati* i *Tko lovi, ulovi* i ona na komiškom dijalektu *Ku moci guzicu, papi ribicu* (Božanić, 2018: 75), dok je istog značenja, ali različita leksika ona *Nema kruha bez truda*.

Struktura ove poslovice odnosna je subjektna rečenica uvedena zamjenicom *tko*, kako bi se odaslala uvijena poruka (usp. Matas Ivanković i Blagus Bartolec, 2005: 135).

16.a	Vai al mare se ben vuoi pescare. (Guazzotti i Oddera 2010: 816)	Idi na more ako želiš dobro ribariti.
16.b	Nel mar grosso si pigliano i pesci grossi (Guazzotti i Oddera 2010: 816)	U dubokom se moru lovi velika riba.

Slično kao i kod prethodne poslovice, ove naizgled banalne konstatacije sugeriraju da ako nešto želimo ostvariti, uraditi, onda moramo pronaći put koji će nam to omogućiti i ostati ustrajni na njemu. Odlazak na more ne jamči nužno uspješan ulov velikih riba, ali takav postupak, nesporno je, otvara veće mogućnosti za takvo što.

Slična trivijalna tvrdnja postoji kao poslovica i u hrvatskom jeziku *U velikim rijekama velike se ribe love* (Mikić i Škara, 1992: 242).

Aliteracijom suglasnika *„s”* i *„š”* u drugoj poslovici (16.b) postiže se onomatopejski šum nemirnoga, otvorenog mora, upozoravajući da je takvo more samo za one ustrajne i odvažne. Semantički se ne bi ništa promijenilo da je uz leksem *more* pridjev *profondo* (dubok) ili uz leksem *riba* pridjev *grande* (velik), s kojima obično i tvore kolokacije, no tada se ne bi postigla onomatopeja.

17.	Il mare fa fortuna, non le fonti. (Guazzotti i Oddera, 2010: 816)	More obogaćuje, ne izvori.

Poslovica govori o uspjehu koji rijetko dolazi iz sigurnih i izglednih situacija, već gotovo uvijek proizlazi iz onih riskantnih i nesigurnih. Metaforički, more simbolizira veliku i, samim time, nepresušnu količinu vode koja krije mnoge nepoznanice i nesigurnosti, dok je izvor mjesto gdje ćemo s manje napora naći „vodu”, tj. ono osnovno za život, ali koji lako može presušiti. Slično kao i u prethodnoj poslovici, i ovdje je smisao potaknuti čovjeka na djelovanje kako bi osigurao vlastitu egzistenciju.

U hrvatskom jeziku istoznačnica je *Tko ne riskira ne profitira*, iako se temelji na potpuno drukčijoj pozadinskoj slici.

Korištenjem negacije, kako u talijanskoj tako i u hrvatskoj poslovici, postiže se pogodbeni oblik kojim se naglašava ono čega nema ili što se neće ostvariti, ako se ne ispuni uvjet prvog dijela.

18.a	L'acqua corre al mare. (Guazzotti i Oddera, 2010: 27)	Voda teče k moru.
18.b	Ogni acqua va al mare. (Guazzotti i Oddera, 2010: 816)	Svaka voda ide prema moru.

Značenje ovih poslovica dvojako je i ovisi o kontekstu uporabe. S jedne strane, poruka koju prenose je ta da materijalna dobra i uspjeh uvijek idu onim ljudima koji to već imaju, a s druge da sve ima svoj neizbježan kraj. Ljudskoj je psihologiji urođeno da čovjek koji je ostvario određeni uspjeh ima više samopouzdanja, zbog čega i drugi imaju više vjere u njegove odluke, što mu u konačnici otvara više prilika za djelovanje, a samim time i za dobitak. Značenja su slična, i oba su određena prirodnim tijekom stvari. U drugoj je poslovici (18.b) voda personificirana korištenjem glagola *andare* umjesto *correre*, čime se stvara dojam njezinog svojevoljnog otjecanja u more kao prirodnog kretanja, činjeničnog stanja.

U hrvatskom jeziku odgovaraju im poslovice *Sve rijeke teku u more, a more se ne prepunja* (Jurković, 1995: 24) ili *Novac se na novac lijepi*.

19.	Ogni fiume non può evitare di cadere dentro il mare. (Guazzotti i Oddera, 2010: 816)	Nijedna rijeka ne može izbjeći pad u more.

Iako naizgled tek jednostavna konstatacija o prirodnom kretanju vode, ova poslovica naglašava prirodni tijek stvari koji uvijek ima svoj početak i završetak. U hrvatskom jeziku ova poslovica ima svoju biblijsku varijantu *Sve rijeke teku u more*, ali i onu pučku *Teći će voda, kud je i dosad tekla*.

Varijanta istovjetna talijanskoj prisutna je i u njemačkom jeziku (Ivanetić, 2002: 75), što još jednom potvrđuje da su, bez obzira na kulture, neka životna iskustva univerzalna.

U poslovici se koristi negacija glagola *potere* (prev. moći) uz infinitiv *evitare* (prev. izbjeći) kao pokazatelj bezizlaznosti takve situacije, dok glagol *cadere* (pasti) ima negativnu konotaciju nečeg nenadanog, neočekivanog, što bi svakako spadalo u radnje koje se žele izbjeći. Ovdje se mogao koristiti povratni glagol *spustiti se* umjesto *pasti*, ali tada poruka neizbježnosti onog što se mora dogoditi ne bi bila jednako snažna.

20.	Ben torna l`uom dal mare ma non dal sepolcro. (Guazzotti i Oddera, 2010: 816)	Čovjek se može živ vratiti s mora, ali ne iz groba.

Opasnosti i rizici koje plovidba morem donosi nebrojeni su i teško se mogu izbjeći. More, kao nijedno drugo mjesto na Zemlji, krije mnoge opasnosti, stoga je život čovjeka koji obavlja pomorsku djelatnost neprestano ugrožen. Pozadinska je slika ovdje tuga na rastanku onih koji na more odlaze i njihovih najbližih koji ostaju na kopnu, ovom im se poslovicom pokušava ublažiti ta bol. Usporedbom odlaska na more s vječnim gubitkom voljenih, smrću, pokušava se naglasiti upravo ona bitna razlika, da će se čovjek koji odlazi na more ipak vratiti kući, dok je onaj koji umre izgubljen zauvijek.

Hrvatski su djelomični ekvivalenti *Od smrti nema lijeka* ili *Mrtvi se ne vraćaju* (Mikić i Škara, 1992: 159).

Leksem *sepolcro* (prev. grob), koji je metonimija za smrt, izabran je zbog svog primarnog značenja nadgrobnog spomenika slavnoj osobi (usp. Zingarelli, 1997: 1652), pokazujući tako da se nitko ne vraća iz mrtvih, bez obzira na sposobnosti i vještine, koje su u drugim situacijama ključne za opstanak.

21.	Piè di montagna, porto di mare, fanno l`uomo profittare (Guazzotti i Oddera 2010: 816)	Čovjek ima koristi od podnožja planine i pomorske luke.

Ova je poslovica nastala u dalekoj prošlosti kada su mjesta poput luka ili podnožja planina bila sigurna utočišta, ekonomski i društveno razvijenija. Kako su to bila sjecišta trgovačkih putova, moglo se u njima pronaći sve potrebno za život, i tu su susretali ljudi različitih kultura koji su bili u potrazi za poslom, zabavom, rijetkom robom ili jednostavno odmorom. Ljudi su na takvim mjestima komunicirali i izmjenjivali iskustva, što je osnovni preduvjet za razvoj i napredak. Inačica ove poslovice *Monte, porto, città, bosco o torrente, abbi se puoi per vicino o parente* (prev. Planinu, luku, grad, šumu ili potok imaj za susjeda ili za rodbinu) također svjedoči kako su to mjesta boljih životnih uvjeta.

Imenica *more* ovdje ima posvojnu ulogu, odnosno pobliže označava riječ luka, ali njena je uporaba isključivo stilska kako bi se postigla rima riječi *mare* i *profittar*e.

22.a	Chi ha bevuto al mare, pùo bere alla pozza.	Tko je pio na moru, može i u bari.
22.b	Chi ha bevuto tutto il mare, ne pùo bere una scodella.	Tko je popio cijelo more, može još jednu zdjelu.

Ove su poslovice poziv čovjeku da ništa ne ostavlja nedovršeno, već da sve treba privesti kraju. Uporabom hiponimsko-hiperonimskog odnosa među sastavnicama naglašava se razlika u količini. U prvoj poslovici (22.a) more označava neljubaznu okolinu, mjesto gdje je teško bilo što obaviti, a bara mirno područje s jako malo vode gdje ne prijeti opasnost utapanja, valova i sličnih nepogoda i gdje se svaka radnja, pa čak i ispijanje, može puno lakše obaviti nego na moru. Dakle, odradi li se teži i zahtjevniji dio posla, i lakši će se privesti kraju. U drugoj poslovici (22.b) more metaforički označava najveću moguću količinu vode i uspoređuje se sa zdjelom kao malom količinom vode. Rečenična struktura poslovica je jednaka, iza subjekta koji je neodređena zamjenica *tko* (svaki onaj koji) stoji glagol *bere* (prev. piti) u perfektu koji označava do sada obavljen posao, dok se u glavnoj rečenici koristi načinski glagol *potere* (prev. moći) s infinitivom glagola *piti*, kako bi se uspostavio kvantitativni odnos urađenog dijela s onim što slijedi i što treba biti dovršeno. Poruka obje poslovice je ista, da se posao ne ostavlja nedovršenim.

23.	Un uccello di mare, ne vale due di bosco. (https://ormeggionline.com/blog/proverbi-di-mare/)	Morska ptica vrijedi dvije šumske.

Uccello di bosco (prev. šumska ptica) izraz je koji se figurativno koristi kao sinonim za bjegunca, ali u nekim šaljivim kontekstima i kao asocijacija na slobodnog i neovisnog čovjeka. Poruka ove poslovice je kako se sloboda ne može zamijeniti ni sa kakvom drugom vrijednošću, ona je jednostavno neprocjenjiva. Poveže li se kontekst s drugom poslovicom *Popolo marinaro, popolo libero* (prev. Narod s mora, slobodan je narod) tada je razvidno da se u njoj govori o nebrojenim mogućnostima koje život na moru i uz more pruža. U ovom se obliku može smatrati pomorskom poslovicom, iako je to inačica jedne druge poslovice koja u sličnim oblicima postoji u većini jezika, pa tako i u talijanskom *Un uccello in mano, ne vale due nel bosco* (prev. Jedna ptica u ruci vrijedi dvije u šumi; dok joj je u hrvatskom jeziku ekvivalent Bolje vrabac u ruci nego golub na grani). Usporede li se ove dvije rečenice vrlo sličnog leksika, uočava se njihovo slično značenje: ona prva, pomorska, zagovora

slobodu i umijeće slobodne plovidbe morem kao nešto neprocjenjivo što je vrijedno posjedovati, dok ona druga govori kako je bolje posjedovati manji, ali siguran imetak, nego očekivati mnogo, a ne biti siguran u ishod.

24.a	Scienza, casa, virtù e mare, molto fan l`uomo avanzare. (Guazzotti i Oddera 2010: 923)	Znanost, dom, vrline i more čine čovjeka naprednijim.
24.b	Tre cose fan l`uomo guadagnare, scienza, corte e mare. (Guazzotti i Oddera, 2010: 463)	Tri stvari čovjeku nose zaradu: znanost, dvor i more.

Pozadinske slike prve poslovice ustvari su metonimije; znanost predstavlja intelektualni razvoj čovjeka, obitelj njegovo sigurno utočište, vrline moralnu izvrsnost, i more sponu koja omogućava doticaj različitih kultura. Sve su to preduvjeti da bi čovječanstvo opstalo i napredovalo. Konotacijsko polje leksema *more* u ovoj poslovici drukčije je od uobičajeno mu pridodane semantičke vrijednosti, ovdje ono predstavlja vezu među ljudima, za razliku od prijašnjih, gdje je ono bilo velika količina vode koja razdvaja, odnosno nesavladiva prepreka. U drugoj poslovici (24.b) znanost i more nose isto metonimijsko značenje, dok dvor predstavlja naslijeđeno materijalno bogatstvo.

Od stilskih figura prisutna je rima i kraćenje glagolskog oblika *fanno* u *fan*' (prev. rade, 3. osoba množine) kako bi se pravilima versifikacije postigla dva deveterca.

25.	Chi casca in mare e non si bagna, paga la pena. (Guazzotti i Oddera 2010: 816)	Tko padne u more, a ne smoči se, platit će kaznu.

Apsurdna tvrdnja da netko može pasti u more i ne smočiti se služi kao prikaz prirodnog tijeka stvari koji se ne može izbjeći. Budući da ne možemo upasti u more, a da se ne smočimo, tako ne možemo napraviti nešto loše a da ne snosimo posljedice za to. Poslovica nas uči da se na kraju uvijek uspostavi prirodna ravnoteža stvari, odnosno sve što čovjek radi drugima na isti ili sličan način mu se vraća.

U hrvatskom jeziku za ovu poslovicu djelomični je ekvivalent *Sve se vraća, sve se plaća*, a u priobalju imamo i vulgarizam *Tko ne plati kurvu (prostitutku), plati likara (liječnika)*. Sličnog je značenja i poslovica *Tko upada u more, trijeba da se skvasi* (Županović, 1998: 164), ali je naglasak više na uzročno-posljedičnoj vezi nego na neizbježnosti prirodnog tijeka stvari.

I u ovoj poslovici odnosna subjektna rečenica započeta zamjenicom „tko" koristi se za slanje poruke onomu komu je izrečena.

26.	Dal mar salato nasce il pesce fresco. (Guazzotti i Oddera, 2010: 816)	Iz slanog se mora rađa svježa riba.

Poslovica govori kako iz svake naizgled loše ili ružne situacije proizlazi i nešto dobro. Metonimija slane vode kao nečeg lošeg leži u tome što se takva voda ne može piti, dok svježa riba slovi za kvalitetnu deliciju koja se rado konzumira, dakle preuzima značenje nečeg dobrog.

Smislom joj odgovara hrvatska poslovica *U svakom zlu ima nešto dobrog*.

Stavljanjem priložne oznake mjesta na početak rečenice kako bi se ono naglasilo, i uporabom glagola *nascere* (prev. roditi se) kako bi to mjesto postalo tvorac objekta, odašilje se snažnija i upečatljivija poruka.

27.	Il mondo è come il mare, s`affoga chi non sa nuotare. (Guazzotti i Oddera, 2010: 816)	Svijet je kao i more, utopit će se tko ne zna plivati.

More je u ovoj poslovici metonimija za nepredvidive i često opasne situacije, a plivanje za vještinu savladavanja poteškoća s kojima se čovjek susreće, a koje mogu dovesti do utapanja, odnosno neuspjeha. Univerzalnost ovog iskustva potvrđuje hrvatski ekvivalent ove poslovice *Svijet je okrugao, tko ne zna ploviti ide brzo na dno* (Šimunković, 2008: 13).

Rima je i ovdje prisutna, ne samo zbog ritmičnosti iskaza, već i zbog lakšeg pamćenja ove veoma važne poruke.

28.	Una gocciola di miele concia un mar di fiele. (Guazzotti i Oddera, 2010: 816)	Jedna kapljica meda prekrije more žuči.

More kao metonimija za mnoštvo ovdje se stavlja u usporedan odnos s kapljicom, veoma malom količinom, isto kao što su suprotstavljeni med i žuč. Suprotstavljanje pojmova žuč i med vrlo je često u talijanskom jeziku, što je razvidno iz više od deset poslovica u kojima se ta dva leksema javljaju, vjerojatno zato jer su po značenju oprečni, a po zvučnosti slični i tvore rimu koja je, kako je već navedeno, jedna od osnovnih odlika poslovica. Ove riječi zbog njihove česte uporabe u kontekstu suprotnosti gotovo da možemo smatrati i antonimima u njihovim metaforičkim značenjima: med predstavlja slatkoću, a žuč predstavlja gorčinu. Poruka je ove poslovice da dobro, bez

obzira na količinu, uvijek pobjeđuje zlo, odnosno malo sreće može lako izbrisati veliku tugu.

Zanimljivo je da ova poslovica nema svoj ekvivalent u hrvatskom jeziku, štoviše u leksiku postoji poslovica potpuno suprotnog značenja *I malo žuči mnogo meda ogrkne* (Skarpa, 2004: 183) što bi značilo da se odnos dobra i zla ne interpretira na isti način u svakoj kulturi. Može li se zbog toga reći da su Talijani pozitivnijeg razmišljanja od Hrvata ili je to samo pitanje etimologije poslovice? Kakav god odgovor na ovo pitanje ponudili, neupitna je važnost poslovica u stvaranju slika o nekoj kulturi i njoj pripadajućoj tradiciji.

29.	Tra il dire e il fare c`è in mezzo il mare. (Guazzotti i Oddera 2010: 816)	Između izrečenog i učinjenog nalazi se cijelo more.

Pozadinska slika ovdje je paradoksalna jer more ne može stajati između izrečenog i učinjenog. Međutim, more je ovdje sinegdoha za veliku nepreglednu površinu, nešto što ne spaja već samo razdvaja. Značenje ove poslovice je, dakle, da onaj tko nešto kaže, obeća, mora prijeći cijelo more kako bi to i uradio, ali, na žalost, upravo se na tom moru ljudi često izgube i nikada ne ispune obećanje.

Prisutna je supstantivizacija glagola *dire* (prev. reći) i *fare* (prev. uraditi) dodavanjem člana jednine imenica muškog roda radi stavljanja naglaska na konačni ishod radnje, a ne na sam proces. Za daljnje pojašnjenje poslužiti će hrvatski ekvivalent ove poslovice *Djela, ne riječi* nastale prema latinskom predlošku *Acta, non verba*. Iz ovih primjera razvidno je da bi uporaba glagola u ovim poslovicama naglasak premjestila na samu radnju umjesto na važnost ispunjenja obećanja.

4. Zaključak

Analizom poslovica koje prenose iskustva različitih oblika ljudskog djelovanja, dolazi se do zaključka da je i leksem *more* semantički veoma raznolik koncept. Značenja pripisana tom leksemu, kako u hrvatskom tako i u talijanskom jeziku, ne odgovaraju samo stvarnoj pojavi slane vode, već i pojmovima *velik, prostran, nepregledan, ćudljiv i nestalan*. Za većinu je talijanskih poslovica, stoga, pronađen ekvivalent u hrvatskom jeziku, ponekad jednak doslovnom prijevodu. Potpunu ekvivalenciju, podudaranje i smislom i leksikom imaju poslovice istog izvora, uglavnom latinskog podrijetla i dio su paremiološkog nasljeđa većine mediteranskih jezika.

Kada je ekvivalencija djelomična, pozadinska slika ili jezična struktura je različita, a poruka je ista, no bez obzira na to, prikazuje se istovjetnost i univerzalnost osnovnih životnih iskustava bez obzira na kulturu, rasu, uvjerenja ili religiju. Kekez (1984: 55), međutim, tvrdi:

> „Poslovično segmentiranje istovjetnih životnih pojava rezultiralo je jednom u jednog, drugi put u drugoga naroda uspješnijim poetskim realizacijama, ali ukupnost paremiološkoga gradiva mogla je biti bogatijom u jednom narodu negoli možda u drugih, budući da je svaki narod i svaki ambijent raspolagao svojim specifičnim mogućnostima te svojim specifičnim npr. povijesnim iskustvom, ne uvijek jednako bogato i ne uvijek jednako srodno. Dakle, u svakomu je narodu svejedno bilo poslovica koje su semantički neusporedive, i to su u pravilu oni najuspješniji primjeri; komparativizam ih nije stavljao u opticaj."

Razvidno je, stoga, da su poslovice važan element međukulturnog djelovanja budući da svjedoče o navikama i obrascima ponašanja određenih kultura, dok njihova uporaba ekonomizira komunikaciju čineći je istovremeno učinkovitom i kulturno prihvatljivom; „prihvatljivom" jer, da bismo neku poslovicu upotrijebili na ispravan način, moramo poznavati ne samo njeno značenje već i specifično povijesno i društveno iskustvo iz kojeg je nastala.

Leksemom *more* obuhvaćeno je bogatstvo iskustava koje ljudi dijele, a o tome svjedoči stara hrvatska poslovica *Tko je blizu mora, on je blizu Boga* (Skarpa, 2004: 111). More, kako smo već spomenuli, označava veliku površinu slane vode po kojoj se plovi, a umijeće plovidbe i vladanja morem ističe se kao neprocjenjiva vještina. Nadalje, kada se uspoređuje s kopnom, more simbolizira nesigurnost, personificira varljivu i ćudljivu narav kad se poistovjećuje sa ženom, a također označava veliku količinu ili udaljenost. Svako od tih značenja u potpunosti je jasno iz konteksta poslovice i ne može se zamijeniti drugim značenjem. Dakle, uporaba leksema *more* u poslovicama semantički je prihvatljiva u svakoj od gore navedenih uporaba.

Analizom poslovica uočavaju se slična stilska i jezična obilježja. Sastoje se najčešće od dvije rečenice, subjekt im je nerijetko neodređena zamjenica, česta je uporaba imperativa ili su rečenice eliptične s izostavljenim predikatom jer je on uglavnom jasan iz konteksta. Stilski obiluju rimom, elizijom samoglasnika na kraju riječi zbog pravilne versifikacije, ponavljanjima i onomatopejom, a sve u svrhu lakšeg pamćenja teksta poslovice, odnosno poruke koju se želi prenijeti.

Literatura

Božanić, Joško (2018) „Poslovice otoka Visa, paremiološke i stilističke interpretacije, korpus i leksik", Čakavska rič , br. 1-2, 5–157.

Dundes, Alan (1975)" Slurs International: Folk Comparisons of Ethnicity and National Character." Southern Folklore Quarterly 39, 15–38.

Gluhonja, Ivo (1964) „More u našim poslovicama." Naše more br. 5, 283–287.

Ivanetić, Nada (2002) „More u frazeologiji." Fluminensia 14,1, 67–84.

Jurković, Ivan (1995) *More na pajolu,* Naklada Benja, Rijeka.

Kekez, Josip (1984) *Poslovice i njima srodni oblici,* Zavod za znanost o književnosti, Zagreb.

Kekez, Josip (1996) *Poslovice, zagonetke i govornički oblici,* Matica hrvatska, Zagreb.

Matas Ivanković, Ivana i Goranka Blagus Bartolec (2015) „Subjekt u hrvatskim poslovicama". Fluminensia 27, 2, 129–138.

Skarpa, Vicko Juraj (2004) *Hrvatske narodne poslovice,* Genesis, Zagreb.

Šimunković, Ljerka (2008) *More poslovica o moru,* Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split.

Škara, Danica (1995) „Comparative analysis of porverbs: Universals and Specifics". University of Zadar, file:///C:/Users/A115/Downloads/35_Skara_comparative_analisys%20(1).pdf (posjet 23. srpnja 2019.).

Škara, Danica (1997) „Comparative Analysis of Proverbs: Universals and Specifics". Studia Romanica et Anglica Zagrabiensia, XLII, 365-371 https://www.researchgate.net/publication/327543722_Linguistic_stereotypes_crosscultural_analysis_of_proverbs (posjet 23. srpnja 2019.).

Županović, Šime (1998) *Hrvati i more. Knjiga 4: ribarska terminologija,* AGM, Zagreb.

Internet izvori

http://www.marenostrumrapallo.it/index.php?option=com_content&view=article&id=340:prov

http://mudremisli.net/hrvatske-izreke/#YEWq3CFiZfEY6tO1.99

http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1hkXRI%3D

https://ormeggionline.com/blog/proverbi-di-mare/
http://www.proverbi-italiani.org/pdf/1871.pdf

Rječnici

Arthaber, Augusto (2009) *Dizionario comparato di proverbi e modi proverbiali,* Ulrico Hoepli editore, Milano.

Guazzotti, Paola i Oddera, Maria Frederica (2018) *Il grande dizionario dei proverbi italiani,* Zanichelli editore, Bologna.

Mikić, Pavao i Danica Škara (1992) *Kontrastivni rječnik poslovica,* Školska knjiga, Zagreb.

Zingarelli, Nicola (1997) *Lo Zingarelli – vocabolario della lingua italiana,* Zanichelli editore, Bologna.

SUMMARY

Mira Braović Plavša

THE USE OF THE LEXEME 'SEA' IN ITALIAN PROVERBS

The paper analyses twenty-nine Italian proverbs containing the lexeme 'sea' which are found in dictionaries and on websites. Their semantic analysis and that of their lexical structure as well as of their Croatian equivalents, if possible, is presented. This paper, unlike the previous ones, does not deal with contrastive analysis since its main concern is the semantic field of the word 'sea' as used in Italian proverbs. It covers several meanings, from the literal one which is 'a vast area of salty water' to the metaphorical ones such as 'a long distance', 'a large quantity', or even 'unpredictability'. Distinguishing the meaning of a lexeme and the range of its semantic field is important for proper use. Therefore, proverbs, as a meaningful literary genre, enhance both the linguistic and cultural knowledge.

Key words: *lexeme 'sea'; semantic field; proverbs; semantic analysis; literary analyses*